

Nr 84.

Av herr **Domö m. fl.**, *angående hemhjälpverksamhetens planmässiga organiserande och stödjande från det allmännas sida.*

Hemsystemverksamheten eller »hemhjälp», som den också vardagligt kallas, har som social vårdform blivit alltmer beaktad. Svenska röda korset, som i rätt stor utsträckning bedriver sådan verksamhet, knuten till de olika rödakorskretsarna — under år 1937 voro 86 s. k. hemvårdarinnor genom Röda korset sysselsatta i detta arbete — framhåller i en cirkulärskrivelse i följ: »för att omhändertaga vården och skötseln av genom sjukdom, barns-börd, dödsfall eller av annan anledning hjälpbehövande hem, där modern ligger sjuk eller nödgats lämna hemmet för vistelse å lasarett eller förlossningshem eller ock i övrigt är förhindrad att fullgöra de nödvändigaste sysslorna i hemmet och att tillse barnen, är det av vikt att få en lämplig person att träda i husmoderns ställe, någon som sköter hushållet och tager hand om barnen m. m. Under ovannämnda förhållanden kan nämligen ett hem lätt råka i ett bekymmersamt och för familjens hälsa farligt läge. Hemmet och barnen äro då i stort behov av tillfällig hjälp, åtminstone under någon del av dagen.» I ovannämnda skrivelse framhåller Röda korset det som en synnerligen lämplig uppgift för kretsstyrelserna att för detta ändamål söka anskaffa och tillhandahålla härför lämpliga hemvårdarinnor.

Även andra föreningar och institutioner ha fört upp hemhjälpverksamhet på sitt arbetsprogram, såsom husmodersföreningar, med verksamhet på ett 20-tal platser, Svenska Fattigvårdsförbundets barnavårdsbyråer i Stockholm och Solna samt enligt uppgift också Fredrika Bremerkretsar, kvinnogillen och socialdemokratiska kvinnoklubbar. Dessutom har åtminstone ett affärs-företag, Asea, anordnat hemhjälpverksamhet för sin personal.

Verksamheten bedrivs under mycket skiftande betingelser, allt efter lokala förhållanden och de ekonomiska resurser, som på orten står den till buds. För ett jämnare och effektivare utnyttjande av arbetskraften är det önskvärt, att det lokala arbetsområdet göres så stort, att vederbörande förening eller institution kan anställa åtminstone ett par eller hellre flera hemsystrar. Detta låter sig emellertid göra endast i mera tätbebyggda samhällen. I Stockholm t. ex. har barnavårdsbyrån sex ordinarie hemsystrar anställda och anlitar också extra krafter i rätt stor utsträckning. För denna byråns verksamhet utgår sedan många år kommunalt understöd, varjämte under årens lopp bidrag erhållits förutom av enskilda också ur olika fonder, ur Kronprinsessan Margarethas minnesfond, H. Retzius' stipendiefond, Lars Hiertas minne m. fl.

I mindre samhällen däremot äro ofta förhållandena sådana, att uppdrags-

givaren — en husmodersförening eller en rödakorskrets eller kanske båda i samarbete med varandra — kan anställa blott en arbetskraft. På sina håll, där hemhjälp behöver anlitas blott då och då, med kanske ganska långa mellanrum, och därför en fast anställning med heltidstjänstgöring icke kan komma ifråga, synes den metoden praktiseras, att en överenskommelse träffas med någon lämplig person på orten, t. ex. en barnlös hustru eller en hemmadotter, som förbinder sig att vid behov träda i tillfällig tjänstgöring.

Även ute i landet åtnjuter verksamheten på många håll kommunalt understöd, antingen i form av kontantbidrag eller i form av åt hemsystern fritt upplåten bostad. Det förekommer också, att hemsystrar anställas direkt i kommunens tjänst för utövande av denna verksamhet. Särskilt ofta synes detta förekomma beträffande de hemsystrar, som utexaminerats från Uppsala hemskola.

Uppsala hemskola, som tillkom år 1920 på initiativ av rektor Manfred Björkquist och doktor Ida Norrby och som står under ledning av fröken Anna Lutteman, lämnar specialutbildning för detta arbete. Den åtnjuter statsunderstöd och utbildar numera 25 elever om året, vilket antal dock anses otillräckligt i förhållande till efterfrågan. Ett önskemål för skolan är därför att få ökat statsanslag, som kunde möjliggöra utbildandet av ett större antal elever per år och som också kunde förbilliga utbildningen för dem. Utbildningstiden är 18 månader. Undervisningen är fri, men elev betalar för kost, logi, tvätt m. m. under första året 65 kronor per månad. Under tredje halvåret betalar elev ingen avgift, men skall under sina första tjänstgöringsår som hemsyster till Hemskolan inbetala kostnaden för utbildningen under sista halvåret. Detta sker genom inbetalning till skolan av 10 kronor i månaden, till dess beloppet blivit till fullo inbetalt. På detta sätt lämna eleverna skolan med en skuld på omkring 400 kronor. Penningunderstöd av statsmedel kan efter ansökan tilldelas obemedlad och mindre bemedlad elev. Enligt kontrakt, som tecknas mellan uppdragsgivaren och från hemskolan utgången hemsyster, skall dennas löneförmåner utgöra kontant kronor 62:50 per månad, jämte fritt vivre, 1 månads semester per år med bibehållen lön och 60 kronor i kostpengar. Av arbetsgivaren ordnas också med sjuk-, olycksfalls- och ålderdomsförsäkring. — Av familjer, som komma i åtnjutande av hemhjälp, uttages en avgift av i regel högst kronor 2:50 per dag. Merendels sänkes dock avgiften och i de flesta fall efterskänkes den helt, allt efter familjens ekonomiska ställning. — En utbildning, motsvarande den vid Uppsala hemskola, lämnas vid Lunds hemskola, som tillkommit under förra året, och ett önskemål lär vara att få till stånd en dylik specialskola även i Norrland.

Hemhjälpverksamhet har i vårt land bedrivits sedan början av 1920-talet. Steg för steg har den utvidgats och än här, än där tagits upp som en lämplig social hjälpform. Numera synes allmänt uppmärksamheten vara riktad på behovet av frågans lösning i vidare sammanhang. Att den alltmera synes träda i förgrunden, sammanhänger inte blott därmed, att verk-

samheten under årens lopp blivit känd och uppskattad, utan väl närmast därmed, att svårigheterna att till hemmen anskaffa erforderlig hjälp och därtill sådan till rimligt pris blivit så mycket större än tidigare. Det har också pekats på, att platsbristen vid våra sjukhus i viss mån sammanhänger med dessa svårigheter. I ej ringa mån skulle denna platsbrist kunna minskas, har det framhållits, om lindrigt sjuka husmödrar eller ensamstående genom att anlita hemsystrar kunde beredas tillfälle kvarstanna i sina hem och konvalescenter att tidigare återvända hem, gränsfall, som närmast av sociala skäl brukas beredas vård å sjukhus.

I en redaktionell artikel i tidskriften Herthas novembernummer framföras också krav på frågans snara lösning:

»I ett yttrande över befolkningskommissionens förslag rörande barnkrubbor och sommarkolonier tager medicinalstyrelsen upp frågan om hemhjälsorganisationen och betonar vikten av att denna fråga i hela dess vidd blir föremål för *central* planläggning.» — »Ett mycket stort arbete nedlägges för närvarande från enskilda organisationers sida på lösandet av frågan. Även några kommuner ha på grund av initiativ från kvinnohåll förmåtts att intressera sig för problemet. Men vad som hittills på dessa vägar åstadkommits är helt naturligt alldeles otillräckligt.

I olika sammanhang ha även statliga utredningskommittéer, främst hembiträdesutredningen, befolkningskommissionen och fritidsutredningen, kommit att taga befattning med frågan eller har den på sitt program.

Men man kan helt instämma med medicinalstyrelsen i att detta läge är otillfredsställande. Frågan om hemhjälsorganisationen är så brännande och så starkt i behov av en *snar* och *effektiv* lösning, att det vore i högsta grad önskvärt att den kunde bli föremål för speciell uppmärksamhet från sakkunskapens sida och upptagas till behandling i *ett* sammanhang och i *hela* sin vidd.»

Artikeln slutar med att framställa krav på »att en ny utredningskommitté tillsättes med denna för såväl hem som samhälle så livsviktiga fråga som huvudpunkt på sitt program».

För vår del finna vi ifrågavarande hjälpverksamhet av så stor betydelse, att vi här nedan vilja föreslå en allsidig utredning. Företrädesvis tre spörsmål böra härvid beaktas.

Den hittillsvarande verksamheten har, såsom ovan framhållits, tillkommit på initiativ eller med stöd av kommuner och enskilda organisationer. Antagligt är, att verksamheten på liknande sätt kommer att snabbt utvecklas och utbredas över landet. Erfarenheten hittills har visat, att kommunerna ej sällan ställt sig villiga till att lämna behöfliga bidrag. Ett sådant stöd från det allmänna ter sig med hänsyn till hemsysterinstitutionens sociala uppgift mycket välmotiverat. Av många skäl — främst med hänsyn till institutionens lokala uppgift, dess bästa anpassande efter lokala förhållanden, önskvärdheten att vidmakthålla och stärka enskilda organisationers intresse för denna samt lämpligheten att spara statens ekonomiska medverkan till sådana ändamål, beträffande vilka denna är oundgänglig eller starkt påkallad — synes det oss mest ändamålsenligt att det allmännas stöd lämnas av kommuner och eventuellt landsting, d. v. s. att statsbidrag ej utbetalas.

Ordnandet av ifrågavarande verksamhet synes oss direkt tillhöra den kommunala självbestämmningsrätten; med införandet av statsbidrag skulle följa regler och villkor, som alldeles i onödan måste komma att standardisera denna.

Däremot bör det vara både en statlig uppgift och ett statligt intresse att främja utbildningen av hemsystrar. Detta kan ske dels genom att höja anslaget till de hittillsvarande specialskolorna, dels genom att befordra tillkomsten av en dylik skola i Norrland och annorstädes i den mån behov härav uppstår. Härigenom skulle rekryteringen underlättas, och så småningom borde man kunna räkna med att ha en relativt stor kår av utbildade hemsystrar. Det må emellertid framhållas, att delade meningar råda om lämpligaste utbildning. En hemsysters egentliga uppgift har oftast ansetts vara att blott sköta husmoderns göromål och att reda upp de vardagliga problem, som kunna yppa sig i ett hem. För detta arbete kan hon skaffa sig utbildning på andra vägar och i andra kombinationer än genom specialkurser. Det anses därför på sina håll, att de kurser, som nu lämna utbildning för detta speciella arbete, äro onödigt omfattande. Hemsystrarna bli så kvalificerade, att det är risk för att de förr eller senare söka sig över till andra arbetsområden, där deras kvalifikationer komma mer till sin rätt än i de enkla sysslor, de ha att sköta inom hemhjälp. Därmed skulle då också deras tjänster gå förlorade för hemhjälpverksamheten i den sociala utformning, som ovan beskrivits. Vi ha här blott refererat dessa synpunkter och finna det vara en av den av oss begärda utredningens uppgifter att fastställa det utbildningsbehov, som erfarenheten anvisat; med all sannolikhet föreligga olika behov på olika orter, varför lämpligheten av differentierad utbildning särskilt bör undersökas.

Frågan om enhetlig eller differentierad utbildning har även sitt sammanhang med det tredje av de spörsmål, som vi här vilja beröra. Uppenbarligen vore det på vissa orter önskvärt, att i hemhjälpinstitutionen kunde ingå vissa sjukvårdande uppgifter. Detta ligger så mycket närmare till hands, som hemsystemen i regel skall träda in, när en husmoder av sjukdom eller liknande anledning blivit tillfälligt ur stånd att sköta hemmet, varvid denna kan vara sängliggande hemma eller vistas där som rekonvalescent. Den vård, hon bör givas och den hjälp med förband och dylikt, som hon kan behöva, torde ofta fordra blott begränsade insikter i sjukvård. Detsamma gäller om den första hjälp, som kan vara av behovet vid olycksfall. På åtskilliga orter torde anställandet både av en hemsyster och en sjuksköterska icke vara behöfligt på grund av den ringa omfattningen av deras arbete, och dessutom skulle det ställa sig onödigt dyrt. Därtill kommer, att vården av lindrigare sjuka eller rekonvalescenter på sjukhus eller rekonvalescenthem avkräver det allmänna utomordentligt stora kostnader, utan att dessa alltid äro betingade av tvingande medicinska skäl. Det är därför ett allmänt intresse att understödja varje åtgärd, som kan vara ägnad att göra dels lättare för lindrigare sjuka eller rekonvalescenter att kunna stanna i hemmen i de fall då noggrann sjukhusvård ej erfordras.

För att förebygga missförstånd vilja vi till sist framhålla som givet, att hemsysterinstitutionen ej får utformas så, att den inkräktar på hembiträdenas arbetsmarknad.

Med återopande av ovanstående synpunkter hemställa vi sålunda,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning om hemhjälpsverksamhetens planmässiga organiserande och stödjande från det allmännas sida, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1939.

Fritiof Domö.

Nils Gabrielsson.

Gustaf Tamm.

Karl Wistrand.

Gustaf Velandér.

J. B. Johansson.

